

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 21 (1989)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 21 (Γενάρης-Φλεβάρης-Μάρτης 1989)

Από την κοινοβουλευτική ιστορία του τόπου μας

Γιώργος Ιασ. Μουστάκης

doi: [10.12681/prch.41471](https://doi.org/10.12681/prch.41471)

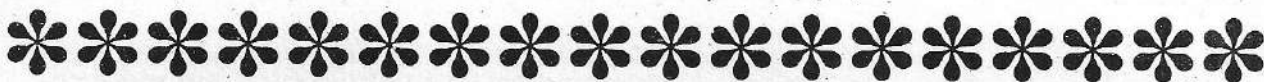
Copyright © 2025, Γιώργος Ιασ. Μουστάκης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μουστάκης Γ. Ι. (2025). Από την κοινοβουλευτική ιστορία του τόπου μας: Α' μέρος. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (21), 10-21. <https://doi.org/10.12681/prch.41471>

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ

Γιώργου Μουστάκη

Εκλογές έρχονται, σε προεκλογική περίοδο μπήκαμε, φυσικό είναι να έρχονται στη μνήμη μας από παλαιότερες εκλογές, πολιτευτές και διάφορες εκλογικές ιστορίες.

Οι σημερινές μνήμες, περιορίζονται στη μετά τον πόλεμο περίοδο, γιατί είναι δύσκολο να αναφερθεί κανείς από την αρχή του κοινοβουλευτικού βίου του τόπου μας. Θα το προσπαθήσω, στηριζόμενος σε ό,τι έχω ακούσει κατά καιρούς.

Οι εκλογές που έγιναν στον τόπου μας, μετά την απελευθέρωση, στις οποίες έθεσαν υποψηφιότητα, και εξελέγησαν σημαντικοί άνδρες, πετυχημένοι στον ιδιωτικό τους βίο. Πολλοί δε από αυτούς με μεγάλη κοινωνική δράση και μόρφωση, δημιούργησαν ένα νέο κεφάλαιο της τοπικής ιστορίας.

Θα αναφερθώ σε λίγα βιογραφικά στοιχεία και σε μερικά στιμιότυπα της δράσης των βουλευτών της περιόδου 1915 - 1936.

Στέκομαι τόσο μακριά από την εποχή μας γιατί πολλά γεγονότα και πρόσωπα της εποχής αυτής έχουν ξεχασθεί.

Οι πρώτες εκλογές έγιναν την 31 η Μαΐου 1915. Την εποχή εκείνη οι Δήμοι και οι κοινότητες δεν είχαν δημοτολόγια και φυσικά ούτε εκλογικούς καταλόγους. Ο μακαρίτης Γυμνασιάρχης Ευκλείδης Τσακαλώτος μας έλεγε, ότι μετά την απελευθέρωση, η Διοίκηση έστειλε συνεργεία εγγραμμάτων στα χωριά, όπου με τη συνεργασία των κοινοτικών συμβουλίων και των ιερέων θα συνέταζαν τους εκλογικούς καταλόγους.

Αυτός προτίμησε τον παραλιακό τομέα, και έλεγε ότι όταν έφυγε από το χωριό Μυρσίνη, για να πάει στο χωριό Εκκλησιές του έδειξαν το μονοπάτι και του είπαν πως θέλει τόση ώρα. Πράγματι σε τόση ώρα περίπου διέκρινε μερικά σπιτοκάλυβα, δεν του πέρασε όμως από το μυαλό ότι εκείνα είναι τα χωριά που ζητούσε και προχώρησε μαζί με το συνδό του, που ήταν από το Μύτικα, χωρίς να ρωτήσει. Αφού βάδισε αρκετή ώρα συνάντησε ένα βοσκό. Εκείνος του είπε πως πέρασε το χωριό και του έδειξε εκεί που ήταν τα σπιτοκάλυβα που είχε προσπεράσει.

Αυτή ήταν η κατάσταση των περισσότερων χωριών του Νομού μας την εποχή που ελευθερώθηκε.

Γράφω τη διήγηση αυτή για να μάθουν οι σημερινοί Έλληνες σε τι κατάσταση ήταν τότε ο τόπος και να την συγκρίνουν με την σημερινή. Στα εβδομήντα πέντε χρόνια ελεύθερου βίου, οι ρυθμοί ανάπτυξης ήταν σημαντικοί, παρ' όλο, που την περίοδο αυτή είχαμε δύο Παγκοσμίους πολέμους, απελευθερωτικούς πολέμους (1912 - 1913), Μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή, αποκατάσταση προσφύγων, κατοχή και εμφύλιο.

Από τους πρώτους Βουλευτές, ήταν ο Ανδρέας Σκέφερης Διευθυντής του υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας που ιδρύθηκε αμέσως μετά την απελευθέρωση στην Πρέβεζα. Ο Σκέφερης έμεινε στην ιστορία του τόπου μας ως Βουλευτής με το σπάνιο ήθος. Όταν διαπίστωσε ότι δεν θα εκτελούνταν ορισμένα μικρά έργα (αστεία για την εποχή μας) που τα είχε υποσχεθεί, λόγω των ανωμάλων τότε περιστάσεων, υπέβαλε την παραίτησή του από το αξίωμα του βουλευτή και δεν ξαναπολιτεύτηκε.

Ήταν γόνος οικογενείας με μεγάλη Εθνική δράση. Ο πατέρας του ήταν πρόξενος της Ρωσίας το 1912 στην Πρέβεζα. Σε δικές του πρωτοβουλίες κυρίως οφείλεται η παράδοση της Πρέβεζας, χωρίς να προβάλλουν οι Τούρκοι την αντίσταση που προετοιμάζαν. Όλοι οι Πρόξενοι των μεγάλων δυνάμεων στην Πρέβεζα μετά τη μάχη της Νικόπολης, έκαναν κοινό διάβημα στις Τουρκικές αρχές, με προτροπή του Σκέφερη, και τους συνέστησαν να μη προβάλλουν αντίσταση γιατί θα αιματοκυλισθεί ο τόπος και τους κατέστησαν υπευθύνους. Οι Τούρκοι ενέδωσαν και υπέγραψαν την παράδοση της πόλης. Ο αδελφός του Περικλής διακεκριμένος διπλωμάτης υπηρέτησε πολλά χρόνια ως μόνιμος υφυπουργός των εξωτερικών.

Από τους πρώτους βουλευτές που εκλέχθηκαν (1915) είναι και ο Αλή Ντίνο Μπέης (1891 - 1938), που ήταν προικισμένος καλλιτέχνης με σπουδές στην Σορβόνη.

Η κόρη του Σαφέντ Μαυρομάτη, έδωσε την ευκαιρία, κυρίως στους παλαιούς Πρεβεζάνους για γνωρίσουν, μέρος του έργου του και βιογραφικά του, στοιχεία στην έκθεση που έγινε (21 - 28 Οκτωβρίου 1988) στο ισόγειο του Δημαρχείου.

Τα παρακάτω λόγια που είπε ο Αλέκος Λιδωρίκης για τον Αλή Ντίνο μας δίνουν μια ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητάς του.

«Ο Αλή Ντίνο, πασίγνωστος, τότε και αγαπημένος από την κοινωνία μας όχι μονάχα για το αναμφισβήτητο ταλέντο του μα και για την ψυχική του λεβεντιά, για το καλόκαρδο του χαρακτήρα του, για τη στοργή του προς τα νιάτα και για το χιούμορ του το ιδιαίτερα λεπταίσθητο». Ήταν φίλος του πετέρα μου, φίλος όλου του κόσμου των Γραμμάτων και Τεχνών, ήτανε τιμημένος συνεργάτης λαμπρών εφημερίδων και περιοδικών, ήτανε ο αγαπημένος της καλλιτεχνικής Αθή-

νας και η ραφινάτη, η καθαρά εντυπωσιακή γραμμή σκίτσων του, σύμμικτη με εξυπνάδα και ευγενική σατιρική διάθεση, γοήτευε και σκόρπιζε ευφροσύνη».

Ο δε Παύλος Παλαιολόγος γράφει τα εξής: «Τύπος που είχε καθιερωθεί. Ήταν κάτι αν έλεγεες»: Χθες το βράδυ; Μα φάγαμε στου «Αβέρωφ» με τον Μπέη. Το Αλή και το Ντίνο τα παράλειπες για να δείξεις οικειότητα. Η επίδειξη γνωριμίας μαζί του ήταν κοινωνική άνοδος. Θυμούμαι κάτι ακόμα: καθώς ερχόμουν από χώρα Μουσουλμανική, όπου η διαφορά της θρησκείας αποτελούν γραμμή διαχωριστική στις σχέσεις Ρωμιών και Τούρκων, διαπιστώνοντας τη δημοτικότητα του Ντίνο Μπέη, διαλογιζόμενοι πόση έλξη έπρεπε ν' ασκεί ο Πρεβεζάνος εκείνος Αλβανός Μουσουλμάνος, που με την μεν προσωπική του χάρη είχε κατακτήσει την Αθήνα σαν παράγοντας κοινωνικός, το δε πανελλήνιο σαν καλλιτέχνης του άκακου σκίτσου με γραμμή εντελώς δική του. Ο Φουρτούνιο στο σημειωματάριο του, μας διέσωσε τις απόψεις του Μπέη για τη Βουλή και για το βουλευτικό του έργο:

«Δε μου λες, μπρέ παιδί μου, με ρώτησε κάποιος πρωϊ, γιατί το λένε τούτο το πράμα... ιερό περιβόλι; Είχε ακούσει τον περίφημον «ιερόν περίβολον». Κι επειδή δεν απαντούσα συνέχιζε: Τίποτις ιερό δεν έχει μέσα και το περιβολάκι μονάχα κάτι αραχνιασμένες νεραντζιές έχει. Τώρα αν θες να με ρωτήσεις - πρόσθεσε - τι δουλειά είναι η δική μου, που είμαι βουλευτής, μάθε παιδί μου, πως άμα τρέχω όξω, στα υπουργεία, για τους πατριώτες μου, κάτι κάνω. Άμα μέσα κ' εγώ ο ίδιος δεν ξέρω τι χρειάζομαι!

Παράλληλα με τους δύο αυτούς Πρεβεζάνους που διακρίνονταν για τη συνέπεια και το ήθος ξεκίνησε την πολιτική του σταδιοδρομία και ο απόστρατος αξιωματικός Δημήτρης Δαγκλής ή Τστσιμήτος.

Έλεγαν ότι ήταν από τη Μαζαρακιά του σημερινού Νομού Θεσπρωτίας και ότι ο Παπούς του ήταν στην υπηρεσία της γνωστής Σουλιώτικης οικογένειας Δαγκλή, με την οποία και ταυτίστηκε η οικογένεια του και πήρε και το όνομα Δαγκλή.

Αυτός έλεγε ότι ήταν από ρίζα Σουλιώτης. Ο Νομός Θεσπρωτίας ιδρύθηκε το 1938 που μέχρι τότε ο μισός νομός, όπου κατοικούσαν οι περισσότεροι τσάμηδες και η περιοχή Σουλίου, περιλαμβάνονταν στο νομό Πρεβέζης.

Στο στρατό και στη πολιτική υποστηρικτής του ήταν ο Στρατηγός Παναγιώτης Δαγκλής (1859 - 1924), αρχηγός της επιτελικής υπηρεσίας στρατού (ΓΕΣ) στους πολέμους του 1912 - 1913, στο κίνημα της Θεσσαλονίκης το 1917 μέλος της τριανδρίας (Βενιζέλος, Δαγκλής, Κουντουριώτης). Μετά τις εκλογές του 1920, διαδέχτηκε τον Βενιζέλο και παρέμεινε αρχηγός του κόμματος των Φιλελευθέρων μέχρι το 1924.

Το 1915, με τις πρώτες εκλογές παραιτήθηκαν από το στρατό και πολιτεύθηκαν ο ένας στα Γιάννενα και ο άλλος στην Πρέβεζα.

Ο Δημήτριος Δαγκλής αντίθετα από τους άλλους δύο, τον ενδιέφερε μόνο

η εκλογή του και υπηρετώντας το σκοπό αυτόν έφτανε σε επίπεδα που δεν ήταν αξιοπρεπή.

Έχουν διασωθεί πολλές ιστορίες από τις οποίες φαίνεται ο τρόπος με τον οποίο ασκούσε την πολιτική του.

Κάποτε του έγραψε ένας οπαδός του να μεταθέσει από τη Πρέβεζα έναν εφοριακό υπάλληλο που τον έλεγαν Καλικάτζαρο. Αυτός πήγε στον αρμόδιο Δ/τή του Υπουργείου και του είπε «έστειλες στην πρέβεζα ένα παλιόπαιδό που πειράζει τις γυναίκες, εκεί κάτω δεν τα σηκώνουν αυτά και θα τον σκοτώσουν» Ο Δ/τής που γνώριζε τον υπάλληλο που ήταν άνθρωπος σοβαρός και κάποιας ηλικίας του είπε «τον γνωρίζεις»; Ο Μήτσος κατάλαβε άλλαξε την κουβέντα και του λέει «μισή ντροπή αυτών που έγραψαν το γράμμα, μισή δική μου, κάντου μια καλή μετάθεση να γλυτώσω εγώ κι' αυτός» έτσι και έγινε.

Άλλη φορά, οι πρόεδροι των κοινοτήτων, Νάκος Φυσέκης του Καναλιού, Αθανάσιος Λιόντος του Μιχαλιτσίου και Νικ. Πλαστήρας των Φλαμπούρων, είχαν ένα κοινό αίτημα στο Υπουργείο Γεωργίας και ζητούσαν την ευνοϊκή αποδοχή του.

Ο Μήτσος τους πήρε και πήγαν στο Υπουργείο, αλλά τους άφησε στο καφενείο και μαζί του πήρε τον νεαρό τότε Γιάννη Τάλλαρο, για να επικαλεσθεί μετά την μαρτυρία του. Παρουσιάστηκαν στον Υπουργό, που ήταν ο Αλέξανδρος Μυλωνάς γαμπρός από τη μοναχοκόρη του Παναγιώτη Δαγκλή, ο Μήτσος του μίλησε για το θέμα και συγχρόνως γονάτισε και πρόσθεσε «από την υπόθεση αυτή κρίνεται το πολιτικό μου μέλλον» εκείνος του απάντησε, «ντροπή σήκω πάνω, θα δώσω λύση όπως τη θέλεις.» Ο Μήτσος όλο χαρά πήγε στο καφενείο και τους ανήγγειλε τι είπε ο Υπουργός, ο δε Γιάννης με προτροπή του, επιβεβαίωνε αυτό που έλεγε.

Ο Δαγκλής μετά την παραίτηση του Σκέφερη που ήταν την περίοδο εκείνη ο πιο αξιόλογος πολιτευτής, πίστεψε ότι κυριάρχησε στα πολιτικά του Νομού μας.

«Άρχισε τότε να σκέφτεται, την ανάμειξη του παιδιού του στην πολιτική,

Ο Γιαννάκης όμως δεν προχωρούσε στην Νομική που φοιτούσε. Ο πατέρας του θεωρούσε απαραίτητη την απόκτηση του πτυχίου προκειμένου να πολιτευτεί.

Μια φορά ο Γιαννάκης θα έδινε εξετάσεις στο Διεθνές Δίκαιο (καθηγητής ήταν ο Σεφεριάδης πατέρας του ποιητή Γιώργου Σεφέρη). Ο Μήτσος πήγε στις εξετάσεις μαζί με το γιό του, χαιρέτησε τον καθηγητή, που ήταν φιλελεύθερος και του είπε: «μη το ρωτάς δύσκολα γιατί ήταν άρρωστος». Ο καθηγητής για τον τον περάσει τον ρώτησε. «Πότε ελευθερώθηκε η Πρέβεζα»; ο Γιαννάκης δεν ήξερε κι ο πατέρας του αμέσως είπε στον καθηγητή «Τι το ρωτάς, αυτός τότε ήταν μαξούμι».

Ο Μήτσος γύριζε σε όλα τα υπουργεία, ήξερε όλους τους μικρουπαλλή-

λους, στις ανύπαντρες έταζε γαμπρούς, κι η δραστηριότητά του αυτή έφτανε μέχρι και τις ξένες Πρεσβείες. Ο Πύρρος ο Γιαννόπουλος έγραφε σχετικά:

Αγάλι, αγάλι ανέρχεται τις βαθμίδες της Γαλλικής Πρεσβείας
ο γελοίος ούτος τύπος Δαγκλής Δημήτριος ή Τσιτσιμήτσος.

Στην προσπάθεια του να μορφωθεί ο γιός του κατέφυγε στον μορφωτικό ακόλουθο της Γερμανικής Πρεσβείας, όταν ο Παναγιώτης Δαγκλής ήταν αρχηγός των Φιλελευθέρων και του ζήτησε υποτροφία. Σε μία δεξίωση ο Γερμανός Προβευτής πλησίασε τον αρχηγό των Φιλελευθέρων και του είπε ότι η υπόθεση της υποτροφίας του παιδιού θα τακτοποιηθεί. Ο Δαγκλής όμως δεν είχε παιδί και κατάλαβε ότι ήταν δουλειά του Μήτσου. Οργισμένος έστειλε έναν σωματοφύλακα να βρει το Μήτσο και να τον πάει σπίτι. Ο Μήτσος κατάλαβε και θέλησε να κερδίσει χρόνο. Όταν όμως του είπε ο σωματοφύλακας ότι έχει εντολή να τον πάει αμέσως και με τη βία ακόμη τον ακολούθησε. Όταν πήγαν στο σπίτι του αρχηγού εκείνος αγανακτημένος όπως ήταν γιατί τον εξέθεσε (δεν ήταν φίλος της Γερμανίας αυτός και το κόμμα του) άρχισε τις φωνές. Ο Μήτσος τσιμουδιά. Όταν εκείνος τέλειωσε του είπε «τι δικό σου τι δικό μου Δαγκλής είναι».

Στις εκλογές που έγιναν στις 2 Δεκεμβρίου 1923, έθεσε υποψηφιότητα ο Στρατηγός Θ. Χαβίνης σε ηλικία 37 χρόνων. Σε μια ηλικία που είναι κατάλληλη να μπει στη πολιτική και να ευδοκιμήσει, γιατί κακά είναι τα ψέματα, μετά τα εξήντα δεν μαθαίνεται η δύσκολη τέχνη της πολιτικής.

Ο Χαβίνης από το 1923 μέχρι το θάνατό του το 1960 ανεδείχθη σε κυρίαρχη προσωπικότητα στο κόμμα των Φιλελευθέρων στο νομό μας. Προτού πολιτευτεί πήρε μέρος στην επανάσταση του 1922 και ανέπτυξε μεγάλη πολιτικοστρατιωτική δράση ως μέλος του στρατιωτικού συνδέσμου, που την περίοδο αυτή ήταν η κυρίαρχη δύναμη. Στρατοδίκης στη δίκη των εξ, (μεταξύ αυτών ήταν και ο συμπατριώτης του και πρώην Πρωθυπουργός Νίκος Στράτος). Ο Χαβίνης πολιτεύθηκε στη Πρέβεζα με την οποία συνεδέθει λόγω δράσης του για την απελευθερωσή της και για τους εξής λόγους: α) υπήρχε θέση κενή στον συνδιασμό β) Στην Αιτωλοκαρνανία θα πολιτευόταν το μέλος του στρατιωτικού συνδέσμου Παντελής Καρασεβδάς και τέλος ήταν πρόσφατη η καταδίκη και εκτέλεση του Νικ. Στράτου.

Εάν ο Χαβίνης¹επολιτεύτηκε στη περιοχή της Αμφιλοχίας που ο Στράτος είχε πολλούς οπαδούς αντιλαμβάνεται ο καθένας τι κατάσταση οξύτητας θα εδημιουργήτο.

Στις εγκογές της 2 Δεκεμβρίου 1923 και 7 Νοεβρίου 1926 και τις τρεις έδρες στο νομό μας, λόγω εκλογικού συστήματος, τις πήραν οι Φιλελεύθεροι, εξελέγησαν βουλευτές οι Θ. Χαβίνης και Δ. Δαγκλής και από μία εκλογή οι Παν. Κοκινάτος και Σκέφερης.

Τις παραμονές των εκλογών της 9 Αυγούστου 1928, ήρθε στη Πρέβεζα ο

Ελ. Βενιζέλος. Ήταν η μοναδική φορά που περιόδευσε προεκλογικά στην Ήπειρο.

Τον έφερε ο Ατρόμητος πλοίο της ακτοποΐας Γιαννουλάτου, που ήταν τότε η μεγαλύτερη στην Ελλάδα και ο ιδιοκτήτης της, που τον συνόδευε, προσωπικός του φίλος.

Τότε η αποβίβαση των επιβατών από τα πλοία γίνονταν με βάρκες. Όταν η βάρκα με τον Βενιζέλο πλησίασε στη στεριά, αρκετοί Πρεβεζάνοι έπεσαν στη Θάλασσα για να τον προϋπαντήσουν. Ένας από αυτούς ο Αθ. Μανόπουλος τον συνόδευσε με την μοτοσυκλέτα του μέχρι τα Γιάννενα.

Μίλησε από τον εξώστη της Νομαρχίας, που ήταν στην οδό Σπηλιάδη, ιδιοκτησίας Φ. Πάλιου, τώρα έχει καταδαφισθεί.

Φιλοξενήθηκε στο σπίτι του υποψηφίου Γιάννη Κοκινάτου, όπου και εγευμάτισε. Το σπίτι αυτό, που καταδαφίστηκε το 1940, ήταν στη βορεινή πλευρά του Μητροπολιτικού Μεγάρου.

Την προηγούμενη χρονιά είχε έρθει στην Πρέβεζα ο αρχηγός του Λαϊκού κόματος Π. Τσαλδάρης, υπουργός των εσωτερικών της οικουμενικής Κυβέρνησης.

Στην Κυβέρνηση της περιόδου 1928 - 1932 ο Χαβίνης έγινε υπουργός Στρατιωτικών και ήταν ο πρώτος Βουλευτής Πρεβέζης που έγινε υπουργός.

Ο Γ. Γερογιάννης ιατρός στο επάγγελμα, ήταν σημαντική προσωπικότητα του τόπου μας, άριστος επιστήμονας με πολλές γνώσεις και πολύ δυνατή μνήμη.

Οι παλαιότεροι αναφέροντο συχνά στα πνευματικά του αυτά χαρίσματα.

Οι Αθ. Μανόπουλος και ο μακαρίτης Β. Σωτηρέλης, μου έχουν πει ότι λίγο προ του βου Παγκοσμίου Πολέμου στην πολιτική λέσχη, που λειτουργούσε στο σπίτι του Γιατρού Παύλου Τσαούσογλου, στο κάστρο εκεί που τώρα είναι οι τεχνικές υπηρεσίες, ήταν μαζεμένοι αρκετοί και άκουγαν, από το ραδιόφωνο (από τα λίγα που υπήρχαν τότε στη πόλη μας) άριες από κάποια όπερα. Όταν έφτασε ο Γιατρός τους ρώτησε τι ακούνε; Εκείνοι του απάντησαν ότι δεν ξέρουμε από ποιά όπερα είναι οι άριες αυτές. Εκείνος άκουσε λίγο και τους είπε «είναι από την τάδε όπερα, που την άκουσα στη Βιέννη το 1903, όταν ήμουν φοιτητής» και προχώρησε στο βάθος. Ο Περ. Τόλιας που παρακολουθούσε και αυτός το ραδιόφωνο, άνδρας με οξύτατο μυαλό και πολλές γνώσεις, είπε στους άλλους «δεν μπορεί να λέει αλήθεια» και όλοι μαζί έσκυψαν πάνω στο ραδιόφωνο για να ακούσουν από πιά όπερα ήταν οι άριες. Έμειναν έκπληκτοι όταν άκουσαν τον εκφωνητή να λέει αυτά ακριβώς που τους είπε ο γιατρός.

Ως βουλευτής ο Γιατρός ασχολήθηκε ιδιαίτερα, με το θέμα της μοναστηριακής περιουσίας, με το οποίο κατά καιρούς ήταν συνηρημένο και το πρόβλημα του εφημεριακού κλήρου.

Στο φύλλο της 15-6-87, η Αθηναϊκή εφημερίδα ΕΣΤΙΑ γράφει, «Είς την

βουλήν ηκούοντο κατά καιρούς φωναί διαμαρτυρίας δια την κατάστασιν του κατωτέρου κλήρου, χωρίς εννοείται να υπάρχει σοβαρόν αποτέλεσμα» «Κατά την συνεδρίασιν της 18ης Νοεμβρίου 1928 ο εξ Ηπείρου βουλευτής Γ. Γερογιάννης ανέπτυξεν δια ζωηρών χρωμάτων την επικρατούσαν κατάστασιν και συνέχιζε ο Γερογιάννης «Θα παρακαλέσω τον αξιότιμον κύριον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως και αρχηγόν του κόμματός μου να λυπηθεί αυτόν τον κόσμο και να επέμβη υπέρ της ανακουφίσεως του και δια το γόητρον της εκκλησίας».

Ύστερα από λίγα χρόνια η Κυβέρνηση εκείνη ενώ άφησε σχεδόν άλυτο το πρόβλημα της οικονομικής ενίσχυσης του κλήρου απαλλοτρίωσε, πολύ μεγάλο μέρος της ακινήτου περιουσίας των μοναστηριών.

Στο Νομό μας η απαλλοτρίωση ήταν καθολική και δεν άφησε στα μοναστήρια ούτε τον ελάχιστο απαραίτητο χώρο. Τα μοναστηριακά κτήματα δοθηκαν κατά κύριο λόγο στις σχολικές Εφορίες των σχολείων της περιοχής², γιατί στα χρόνια της Τουρκοκρατίας τα μοναστήρια αυτά στήριζαν οικονομικά τα τότε σχολεία.

Η απαλλοτρίωση εκείνη θεωρήθηκε στο νομό μας έργο του Βουλευτή Γ. Γερογιάννη³.

Οι εκλογές της 25 Σεπτεμβρίου 1932, έγιναν με το σύστημα της απλής αναλογικής. Μέχρι τότε εκλέγοντο βουλευτές στο νομό όλοι οι υποψήφιοι του πρώτου κόμματος, που ήταν των Φιλελευθέρων και το δεύτερο μεγάλο κόμμα το Λαϊκό, δεν εκπροσωπούνταν στο κοινοβούλιο.

Τοπικά, η απλή αναλογική με τη μεγάλη περιφέρεια, εισήγαγε νέα στοιχεία διεξαγωγής ου προεκλογικού αγώνα, που προκάλεσαν έντονες εσωκομματικές αντιθέσεις. Με αυτόν τον εκλογικό νόμο, έγιναν μία εκλογική περιφέρεια Άρτα, Πρέβεζα, Λευκάδα. Για να εκλεγούν οι υποψήφιοι κυρίως των Φιλελευθέρων, των άλλων περιοχών στις οποίες συνήθως πλειοψηφούσαν οι Λαϊκοί, επιδίωκαν να πάρουν ψήφους στη περιοχή της Πρέβεζας εκμεταλευόμενοι τυχόν δυσαρέσκεις που είχαν οι οπαδοί, από τους μέχρι τότε μόνιμα εκλεγμένους Βουλευτές.

Έτσι στη είσοδο της πόλης, στη πόρτα τη μεσινιά έβλεπε ο εισερχόμενος κρεμασμένο ένα μεγάλο πανώ που έγραφε «Μάρκος Τσαρλαμπάς, ο καλύτερος βουλευτής της Ελλάδας το είχε αναρτήσει ο εναντιοστής του Δημοτικού φόρου των διοδίων Χαρ. Σαραντόπουλος, κουμπάρος του Τσαρλαμπά.

Η χώρα διαιρέθηκε σε 37 εκλογικές περιφέρειες από τις οποίες θα εκλέγοντο 237 βουλευτές, στο Νομό μας δύο.

Τον συνδιασμό των φιλελευθέρων τον αποτέλεσαν οι: Θ. Χαβίνης και Ιωάννης Κοκινάτος, ακουστός δικηγόρος και ένθερμος πατριώτης, νεαρός μετά την απελευθέρωση, κατατάχθηκε εθελοντής στρατιώτης, μαζί και με άλλους Πρεβεζάνους.

Του Λαϊκού κόμματος οι Λεωνίδας Τσιώκος Πρεβεζάνος, Συρρακιώτης την καταγωγή, χάθηκε σχετικά νέος το 1940, αδελφός της συμπολίτισάς μας Μαρίκας Πελ. Δόνου και ο δικηγόρος Περικλής Τόλιας.

Στις εκλογές εκείνες έλαβε μέρος και συνδιασμός του Αγροτοεργατικού κόμματος που ηγείτο ο Παπαναστασίου με υποψήφιο τον Αλή Ντίνο, επίσης του ΚΚΕ με υποψηφίους τον Πέτρο Πικρό και Γιώργο Πόλιο.

Από τα μικρά κόμματα εκείνο που ανεδείχθηκε τρίτη δύναμη στη περιοχή μας ήταν το αγροτικό του Αλ. Μυλωνά και Ιωάν. Σοφianoπούλου και τούτο χάρι στη προσωπικότητα του νέου πολιτευτή Πέτρου Γαρουφαλιά (1901 - 1984). Ήταν νέος με λαμπρές σπουδές, Νομικά στο πανεπιστήμιο Αθηνών και οικονομικές επιστήμες στα Πανεπιστήμια του Βερολίνου και των Παρισίων, γενικός γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής οικονομίας (1927 - 1928), άνδρας με πείρα εκλογική (ο πατέρας του Δήμαρχος Άρτας και πολλές φορές Βουλευτής) μόρφωση, μεγάλη δραστηριότητα και οργανωτικές ικανότητες.

Με τον εκλογικό εκείνο νόμο, ο ψηφοφόρος μπορούσε να διαγράψει έναν υποψήφιο και εάν ήθελε χωρίς να διαγράψει κανένα να γράψει υποψήφιο άλλου κόμματος. Ο Θ. Χαβίνης διέγινωσε ότι πολλοί οπαδοί θα έκαναν χρήση του δικαιώματος της εγγραφής που τους έδινε ο νόμος και θέλησε να αποτρέψει τους οπαδούς να εγγράψουν τον Γαρουφαλιά που ανήκε σε συγγενικό κόμμα και θα ήταν γιαυτόν στο μέλλον ένας μεγάλος αντίπαλος, γι' αυτό έδωσε εντολή να ψηφίσουν τους δύο Φιλελευθέρους και να εγγράψουν τον Λεωνίδα Τσιώκο υποψήφιο του Λαϊκού κόμματος.

Η Πράξη αυτή του Θ. Χαβίνη, θεωρήθηκε το πολιτικό του αμάρτημα. Αργότερα το 1935, ο Γιάννης Τάλλαρως έγραφε:

Το δύο και ένα, σχέδιο στρατηγικό που τον Τσιώκο, τον κάνει Υπουργό⁴.

Και τον Στρατηγό τον κλείνει φυλακή στον Ωρωπό.

Η πρόταση αυτή του θ. Χαβίνη προκάλεσε αίσθηση. Πολλοί αντέδρασαν και προκλήθηκε πρωτόγνωρη ένταση με αποτέλεσμα να εκλεγούν οι Θ. Χαβίνης, Α. Τσιώκος και Π. Γαρουφαλιάς, που ψηφίστηκε στην Άρτα και Πρέβεζα. Από την εκλογή εκείνη αρχίζει η διαμάχη του Θ. Χαβίνη και Π. Γαρουφαλιά που κράτησε πολλά χρόνια.

Το κοινοβούλιο που προήλθε από τις εκλογές της 25 Σεπτεμβρίου δεν μπόρεσε να δώσει βιώσιμη Κυβέρνηση και γι' αυτό διαλύθηκε και προκηρύχθησαν εκλογές για την 5η Μαρτίου 1933, με πλειοψηφικό σύστημα.

Τις εκλογές αυτές τις κέρδισε το Λαϊκό κόμμα. Την επομένη ο στρατηγός Πλαστήρας έκανε κίνημα, το οποίο απέτυχε. Ο στρατηγός Γ. Κονδύλης βετεράνος των κινημάτων, για την αποτυχία του κινήματος αυτού είπε: «ο Πλαστήρας διέπραξε σφάλμα. Την επομένη μιας εκλογικής νίκης δεν γίνονται κινήματα». Τις εκλογές στην Πρέβεζα τις κέρδισαν οι φιλελεύθεροι.

Ύστερα από δύο χρόνια διακυβέρνησης της χώρας από την Κυβέρνηση του Π.

Τσαλδάρη, εξεράγη το μεγάλο κίνημα του 1935 που απέτυχε και αυτό, με συνέπεια να δημιουργηθεί δυσμενές πολιτικό κλίμα για το κόμμα των φιλελευθέρων. Γι' αυτό και απέσχε από τις εκλογές που έγιναν την 9η Ιουνίου 1935.

Η απουσία των Φιλελευθέρων από τη Βουλή, που προήλθε από τις εκλογές εκείνες, διευκόλυναν τους αδιάλακτους Βασιλόφρονες να επαναφέρουν τη Βασιλεία, ακριβώς όπως οι Λαϊκοί με την αποχή τους από τις εκλογές της 2ας Δεκεμβρίου 1923, διευκόλυναν τους αντιπάλους τους να καταργήσουν τη Βασιλεία. Οι εκλογές της 9 Ιουνίου 1935 διεξήχθησαν με το πλειοψηφικό σύστημα και με αποχή των Φιλελευθέρων. Φυσικό ήταν να εκλεγούν και οι δύο υποψήφιοι του Λαϊκού κόμματος.

Σ' αυτές τις εκλογές ο Λ. Τσιώκος, διέπραξε, το δικό του εκλογικό αμάρτημα. Ενήργησε και αποκλείστηκε από τον συνδιασμό, ο μέχρι τότε συνυποψήφιος του σ' όλες τις εκλογές Περικλής Τόλιας, γιατί φοβήθηκε ότι εάν εκλεγεί ο Τόλιας θα γίνει επικίνδυνος γι' αυτόν, διεκδικητής της έδρας των Λαϊκών στο νομό.

Ο Τσιώκος ήταν μεθοδικός στη προσπάθεια του να συγκεντρώσει οπαδούς. Ο Τόλιας ήταν πνευματικός άνδρας, τύπος μποέμ της εποχής του μεσοπολέμου και ένα από τα οξύτερα μυαλά που γνώρισε ο τόπος, με πολύ μεγάλη μόρφωση. Πολλά έχω ακούσει για τα προσόντα του αυτά. Ο Δικηγόρος Αλέκος Λιόντος μου έλεγε όταν ήταν ασκούμενος δικηγόρος στο γραφείο του Τόλια. Ήλθε στη Πρέβεζα ο δημοσιογράφος και συγγραφέας Χρήστος Αγγελομαμάτης, φίλος του Τόλια από χρόνια. Αφού είπαν τα δικά τους, του ανέθεσε να τον ξεναγήσει. Κατά την ξενάγηση του είπε για τον Περικλή τα εξής:

«Τα πνευματικά χαρίσματα του Περικλή δεν τα γνωρίζετε τόσο όσο εμείς που δουλέψαμε μαζί του στην Καθημερινή, στην οποία έγραφε την επιφυλίδα και εάν παρέμεινε στη δημοσιογραφία όλοι εμείς θα είμασταν μαθητές του». Όταν μαθεύτηκε ότι ο Τόλιας αποκλείσθη από τον συνδιασμό οι Πρεβεζάνοι εξεδήλωσαν την αγανάκτησή τους για την αδικία με πολλούς τρόπους.

Ύστερα από τον αποκλεισμό του από τον συνδιασμό του Λαϊκού κόμματος ο Τόλιας κατέβηκε στις εκλογές εκείνες ως υποψήφιος του κόμματος του Ιωάννη Μεταξά, με συνηποψήφιο τον Νικ. Νικλάμπα, γενναίο αλλά ιδιόρρυθμο απόστρατο αξιωματικό. Οι Φιλελεύθεροι της πόλης αγνόησαν την εντολή του κόμματος για αποχή και σχεδόν όλοι τάχθηκαν με το μέρος του Τόλια.

Έτσι ο μέχρι τότε άτονος εκείνος προεκλογικός αγώνας πήρε έντονες τοπικές διαστάσεις με πρωταγωνιστές τους μέχρι πρότινος συνηπηψηφίους Λ. Τσιώκο και Π. Τόλια. Ο Τόλιας πλεονεκτούσε στον προφορικό και γραπτό λόγο.

Η τοπική εφημερίδα το ΒΗΜΑ, που την έγραφαν, ο ίδιος και ο Γιάννης Τάλλαρως, όπως ήταν επόμενο πήρε έντονη θέση στις εκλογές εκείνες.

Ο Γιάννης Τάλλαρως έγραφε μεταξύ άλλων:
«Κι εσείς κυράδες Βλάχισες στα μαύρα να ντυθήτε
Τον Λεωνίδα βουλευτή δεν θα τον ξαναδείτε».

Η Πρέβεζα έδωσε μεγάλη πλειοψηφία στον συνδιασμό του Μεταξά. Τα χωριά όμως ψήφισαν διαφορετικά και βουλευτές εκλέχθηκαν οι Λ Τσιώκος και Λάκης Κοντογιάννης. Στις εκλογές του 1932 και του 1935, Οι Περβεζάνοι αντέδρασαν, όχι μόνο με λόγια αλλά και με την ψήφο τους, καταδίκασαν τις πράξεις των δύο τοπικών ηγετών των μεγάλων κομμάτων.

Την εποχή εκείνη οι πολίτες ενώ ιδεολογικά οι περισσότεροι ανήκαν κάπου, δεν εξαρτώνταν από κομματικούς μηχανισμούς και οργανώσεις, που πολλές φορές μετατρέπουν τον πολίτη σε απλό όργανο. Απόδειξη αυτού είναι, στην Πρέβεζα που πλειοψηφούσαν οι Φιλελεύθεροι εκλέγονταν Δήμαρχος ο Λαϊκός Γιάννης Ρέντζος.

Μετά την ανακήρυξη της Βασιλευομένης Δημοκρατίας και την επάνοδο του Βασιλιά η μονοπαραταξιακή αυτή Βουλή της 9ης Ιουνίου διαλύθηκε και προκηρύχθηκαν εκλογές για την 26 Ιανουαρίου 1936, με απλή αναλογική και με ευρεία περιφέρεια. Η ένταση κατά την προεκλογική περίοδο ήταν ενδοπαραταξιακή, στη μιά πλευρά μεταξύ Λ. Τσιώκου και Τόλια και από την άλλη πλευρά μεταξύ Χαβίνη και Γαρουφαλιά. Η διάσταση μεταξύ Λαϊκών και Φιλελευθέρων είχε αμβληθεί, οι δε σχέσεις των δύο τοπικών αρχηγών Χαβίνη και Τσιώκου ήταν άριστες.

Εκλέχθηκαν ο Θ. Χαβίνης, Λ. Τιώκος και ο αγροτικός Π. Γαρουφαλιάς, που ψηφίστηκε στους νομούς Άρτας και Πρέβεζας και ήταν ένας από τους τέσσερες που εξέλεξε το κόμμα του (Αλ. Μυλωνάς, Παπασταύρου, Γαρουφαλιάς και Δενδρινός).

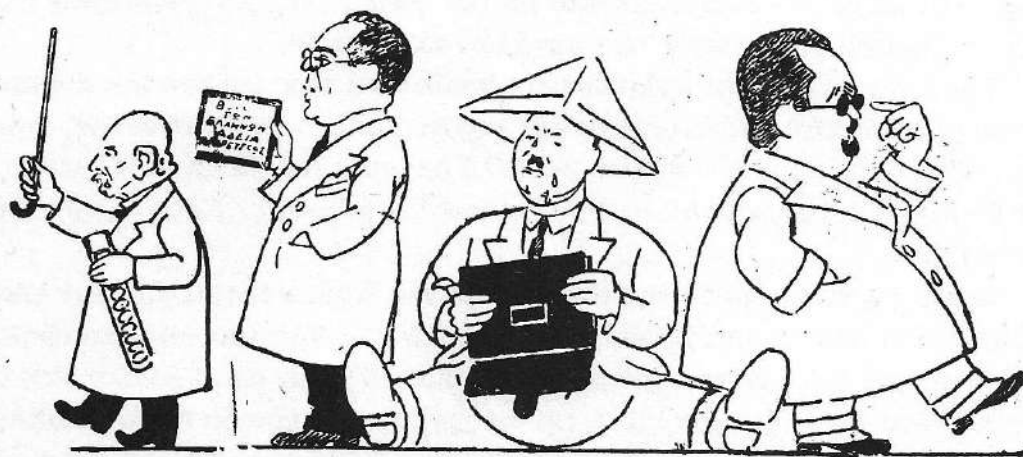
Η Βουλή που προήλθε από τις εκλογές αυτές έφερε τις δύο παρατάξεις ισόπαλες και αδυνατούσε να δώσει κυβέρνηση. Τα πολιτικά πράγματα έφτασαν σε αδιέξοδο. Οι συνεννοήσεις Φιλελευθέρων και Λαϊκών δεν καρποφόρησαν. Ύστερα από πρόταση του Θ. Σοφούλη ο Βασιλιάς όρκισε Κυβέρνηση με Πρωθυπουργό τον καθηγητή Δεμερτζή, στην οποία συμμετείχε ως αντιπρόεδρος και υπουργός των στρατιωτικών ο Ιωαν. Μεταξάς. Μετά δε τον θάνατο του Δεμερτζή, 13 Απριλίου, ορκίστηκε Πρωθυπουργός ο Ιωαν. Μεταξάς.

Το κόμμα των Φιλευθέρων έδωσε ψήφο εμπιστοσύνης, το Λαϊκό ψήφο ανοχής. Ενώ ο Αλ. Παπαναστασίου εδήλωσε στη Βουλή «ο αξιότιμος εκ Κεφαλληνίας πολιτικός, έπαυσε ήδη να πιστεύει εις το σωτήριο των αντικοινοβουλευτικών αρχών».

Ο Βουλευτής όμως του Λαϊκού κόμματος Βασ. Στεφανόπουλος, είπε στη βουλή αμέσως μετά τη ψήφο εμπιστοσύνης «Έχρεωκοπήσαμεν ως κοινοβούλιον, ο μεν λαός φωνάζει δεν θέλω να με κυβερνήσει ο Μεταξάς, ημείς αδιαφορούντες προς την κραυγήν ταύτην του απαντώμεν: και όμως θα σε κυβερνήσει ο

κ. Μεταξάς».

Έτσι χωρίς να το αντιληφθούν οι έλληνες έφτασαν στο ανελεύθερο καθεστώς της 4ης Αυγούστου. Ο Κοινοβουλευτικός βίος καταργήθηκε και η βουλή έμεινε κλειστή δέκα χρόνια.⁵

Σκίτσο του Αλή Ντίνο, στο οποίο παρουσιάζει

α) τον πικρόγλωσσο Γ. Γερογιάννη, με ένα σωληνάριο κινίνο.

β) Τον Ι. Κοκινάκο, μόνιμο αγορητή στα κακουργήματα, να επιδεικνύει άδεια αγορεύσεως της Βουλής.

γ) Τον Θ. Χαβίνη θλιμμένο, με τον άδειο χαρτοφύλακα του Υπουργείου Στρατιωτικών και

δ) τον Α. Τσιώκο, που δεν γνωρίζουμε, τι υποδηλώνουν τα μαύρα γυαλιά και η χειρονομία του.

Υποσημειώσεις

1. Ο Στρατηγός λίγα χρόνια προτού πεθάνει, στον εξώστη του Ξενοδοχείου Ακταίων είπε, σ' εμένα και τον μακαρίτη Τάκη Μπάλκο: «Ο Στράτος δεν συμφωνούσε με την πολιτική των άλλων, τους ακολουθούσε από αντίθεση προς τον Βενιζέλο, με τον οποίο είχε έλθει σε ρίζη, το 1914 όταν ήταν υπουργός του και προσέθεσε» το 1916 με το διχασμό, συνάντησα τον Σωτηρίου, που ήταν στενός φίλος του Στράτου και συμπολίτης μας και τον ρώτησα τι κάνει ο Στράτος. Τότε εκείνος μου εκμυστηρεύτηκε ότι ο Στράτος διαφωνούσε με την πολιτική της παράταξης εκείνης και ότι την διαφωνία του την εξέφρασε και στον Βασιλέα, στον οποίο είπε και το εξής «να ακολουθήσουμε εμείς την πολιτική του Βενιζέλου, που είναι οφελιμότερη για τα Εθνικά συμφέροντα και συγχρόνως θα τον απογυμνώσουμε πολιτικά», δηλ. ο Στράτος εξακολουθούσε να πιστεύει στην εξωτερική πολιτική του Βενιζέλου και να την εκφράζει χωρίς να μπορεί να επιβάλει. Φαίνεται από τη διήγηση αυτή, ότι τον Χαβίνη, η καταδίκη και εκτέλεση του Στράτου τον βασάνιζε.

2. Μετά τη δημοσίευση των ονομάτων των δωρητών και της περιουσίας που άφησαν στη θεοφάνειο Σχολή, πολλοί συμπολίτες με ρώτησαν, με κάποια απορία τι έγιναν οι περιουσίες εκείνες.

Η περιουσία της Θεοφαναίου μαζί με τα τρεις χιλιάδες ελαιόδενδρα των μοναστηριών της Αγίας Τριάδας Αγ. Αποστόλων και Αγ. Θωμά, μοιράστηκαν στα πέντε σχολεία που λειτούργησαν μετά την απελευθέρωση στη Πρέβεζα.

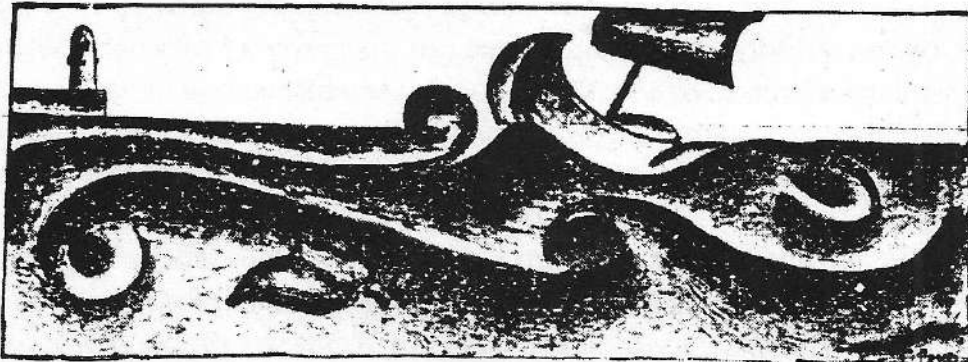
Της Αγίας Τριάδας την περιουσία την πήρε το Γυμνάσιο, του Αγίου Θωμά το εκεί σχολείο και των Αγίων Αποστόλων η Θεοφάνειος. Στη συνέχεια το μεγαλύτερο μέρος πέρασε στις παιδικές κατασκηνώσεις των Ιερατικών.

Τα Δημοτικά σχολεία Β' και Γ' λίγο προ του πολέμου πούλησαν την περιουσία τους που προ-
έρχονταν κυρίως από τις δωρεές της Θεοφανείου σχολής, αγόρασαν οικόπεδα και άρχισαν την ανέ-
γερση διδακτηρίων. Ο πόλεμος βρήκε τα διδακτήρια αυτά με αποπερατωμένη μόνο την τοιχοποιία.

3. Η γυναίκα του Γερογιάννη ήταν πρώτη εξαδέλφη της Σοφίας Παπαγδρέου, με την οποία αρ-
κετοί νεαροί Πρεβεζάνοι γνωρίζονταν ή συνδέονταν με φιλία από τα φοιτητικά της χρόνια. Μου έλε-
γε ο μακαρίτης Κωστάκης Δούλης, που είχε διατελέσει και Δήμαρχος, ότι λίγο προ του 1912, ο πα-
τέρας του τον έστειλε στην Αθήνα, μαζί με τον αδελφό του Λεωνίδα για να φοιτήσουν στο Γυμνάσιο
η Πρέβεζα τότε δεν είχε Γυμνάσιο. Την εποχή εκείνη φοιτούσε στη φιλοσοφική ο μετέπειτα Γυμνα-
σιάρχης Χρήστος Κοντός, ο οποίος είχε πολύ φιλικές σχέσεις με τη Σοφία που ήταν συμφοιτήτριά
του και προσέθεσε ο Κωστάκης: από τον Κοντό την είχαμε γνωρίσει και εμείς και όταν ο φοιτητής Γ.
Παπανδρέου έκανε διάλεξη, για χάρη της Σοφίας πήγαμε όλοι οι Πρεβεζάνοι να τον ακούσουμε.

4. Ο Π. Τσιώτος έγινε υφυπουργός, με έδρα τα Γιάννενα το 1935, με κριτήρια πολιτικά και ήταν
ο πρώτος Πρεβεζάνος που έγινε υπουργός, δεύτερος βουλευτής Πρεβέζης μετά τον Θ. Χαβίνης.

5. Εντυπωσιάζει, ότι το καθεστώς εκείνο δεν άλλαξε τον φιλελεύθερο Δήμαρχο και το συμβού-
λιο του, ούτε όταν συμπληρώθηκε ο χρόνος για τον οποίο είχαν εκλεγεί. Αντιγράφω από κείμενο του
1939, Δήμαρχος Βασίλειος Μπάλκος, Πρόεδρος Νικ. Πεπόνης, αντιπρόεδρος Βασίλειος Σωτηρέ-
λης, σύμβουλοι Κοψιδάς Κων. Λόνος Γεώργιος, Καλατζάκης Θωμάς, Κονκουρής Πύρρος, Καρού-
σος Σπύρος, Θεοφύλακτος Δημ. Ναστούλης Ευάγγελος, Γιαννουλάτος Μιχαήλ, Φρατζής Σπύρος,
Αφεντουλίδης Ευρ. Κρόκος Γεράσιμος, Λελόβας Δημ. Γκανής Σολομών, Σταθόπουλος Δημ. Σαρδε-
λής Λουκάς και Μαυρογιώργης Απ. Πάρεδρος Παναγιώτης Ζάβρας.

ΠΡΟΣ ΤΗ ΖΩΗ

Τι κρίμα

Μαράθηκαν τα γιασεμιά, χρυσάνθεμα μαζεύω,
χειμώνα πόσο σ' αγαπώ που ζεις την ανεμώνη.
Μενεξεδένια δειλινά ποιά μοίρα σας μυρώνει;
γραφτό ήταν και μελούμενο λουλούδια ν' αναδεύω.

Τι κρίμα που δε φύτρωσα δενδρί με πλατειά φύλλα
να πέρνω της νυχτιάς αχνό και της αυγής δροσούλα,
ψαλμούς ν' ακούω την άνοιξη, το θέρο ανατριχίλα..
κάμπε πως σ' ήθελα αδελφό και μάνα τη ραχούλα.

Δ. Γολέμης